

HET LAATSTE BOEK

Zoran Živković

Het laatste boek

Vertaald door Reina Dokter

Uitgeverij De Vliegende Hollander

Uitgeverij De Vliegende Hollander stelt alles in het werk om op milieuvriendelijke en duurzame wijze met natuurlijke bronnen om te gaan. Bij de productie van dit boek is gebruikgemaakt van papier met het FSC-kenmerk. Dit kenmerk garandeert dat het hout, of de houtvezel waarvan het product is gemaakt, afkomstig is van ecologisch en sociaal verantwoord bosbeheer.

Mix

**Produktgroep uit goed beheerde
bossen, gecontroleerde bronnen
en gerecycleerd materiaal.**

Cert no. SGS-COC-003091

www.fsc.org

© 1996 Forest Stewardship Council

Copyright © 2008 Zoran Živković
Copyright Nederlandse vertaling © 2010
Reina Dokter en Uitgeverij De Vliegende Hollander
Oorspronkelijke titel *Poslednja Knjiga*
Oorspronkelijk uitgegeven door Novosti
Omslagontwerp Wil Immink
Omslagillustratie © Fotolia / Wil Immink Design
Auteursfoto © Nebojša Babić
Vormgeving binnenwerk Perfect Service

ISBN 978 90 495 0050 4

NUR 305

Uitgeverij De Vliegende Hollander is een imprint van
Dutch Media Uitgevers bv

Voor Veca,

met liefde

1

Het leek in geen enkel opzicht op een gewelddadige dood, zodat er geen reden was voor een onderzoek. Maar de eigenares van Papyrus was in paniek geraakt. Het was nog nooit voorgekomen dat iemand in haar boekhandel het leven liet. Behalve de eerste hulp had ze ook de politie gebeld.

Ik kwam tegelijk met de ambulance aan. Terwijl de dokter zijn werk deed, bleef ik aan de kant staan en keek rond in de boekhandel. Ik was hier nog nooit geweest. Aan kleinigheden kon je zien dat deze plek een ziel had. Goed verzorgde planten in bloempotten, netjes gerangschikte decoraties op de kleine schouw, geen spoor van het stof dat onontkoombaar bij boeken hoort.

‘U hebt hier niets te doen, inspecteur Lukić,’ zei de dokter tegen me, terwijl hij zijn plastic handschoenen uittrok. ‘Een natuurlijke dood. Naar het zich laat aanzien heeft zijn hart het begeven. Na de autopsie weten we meer. Wat hem ook is overkomen, het is waarschijnlijk in zijn slaap gebeurd. Je kunt alleen maar jaloers op hem zijn.’ Hij giechelde gesmoord. ‘Hij zal er nooit achter komen dat hij is gestorven.’

‘Wanneer is de dood ingetreden?’

‘Ergens tussen vijf en zes uur. De oude heer heeft hier minstens twee uur gezeten zonder dat iemand heeft gemerkt dat hij dood was. We leven in een onverschillige wereld.’

‘Blijkbaar,’ zei ik en ik ging opzij om de broeders door te laten die het lichaam, bedekt met een groen laken, op een brancard naar buiten brachten.

De dokter knikte. ‘We zien elkaar weer bij een opwindender gelegenheid, inspecteur.’

Toen we alleen waren, liep ik op de eigenares toe. Het was een slanke vrouw met lang, rossig haar en een sproetig gezicht. Ze zag er jonger uit, maar ze liep waarschijnlijk al tegen de vijftendertig. Ze droeg een donkerblauw tweed pakje met een bijpassende lichte blouse. Aan een koordje om haar hals hing een smalle leesbril. Ze stond voor de toonbank met de kassa en wist niet waar ze met haar handen naartoe moest, zoals dat gaat met mensen die hun verontrusting niet kunnen verbergen.

Ik stak haar mijn hand toe, om haar althans voor even van haar verwarring te bevrijden.

‘Inspecteur Dejan Lukić. Goedenavond.’

‘Ik heb weleens betere avonden meegemaakt. Vera Gavrilović, eigenares van Papyrus.’ Ze zweeg even en voegde er toen, alsof ze aarzelde, aan toe: ‘Juffrouw.’

‘Wilt u niet gaan zitten?’ vroeg ik.

‘Nee, dank u. Ik blijf liever staan.’

‘Hebt u nooit eerder een dode gezien?’

Ze keek me een paar seconden woordeloos aan en schudde toen kort haar hoofd.

‘Het is de eerste keer altijd een schok. Vooral als de overledene geen onbekende voor je is. Kende u hem?’

‘Ik kan me niet herinneren dat ik hem eerder heb gezien. Maar er komen hier veel mensen. Ik kan niet alle gezichten onthouden.’

‘Als het een troost voor u is, het wordt er niet veel gemakkelijker op wanneer je aan die aanblik gewend raakt.’

‘Ik zal er wel niet aan hoeven te wennen.’

‘Ik denk dat u daar gerust op kunt zijn. Een boekhandel is wel de laatste plek waar je lijken verwacht. Voor zover ik weet is dit het eerste geval.’

‘Laten we het hopen.’

‘Wilt u me vertellen wat er is gebeurd?’

Juffrouw Gavrilović zuchtte diep voordat ze begon.

‘Zoals iedere avond kondigde ik even voor achten aan dat ik zo ging sluiten. Enkele klanten gingen naar de kassa met de boe-

ken die ze hadden uitgezocht, de anderen liepen naar de deur. Pas toen de laatste klant naar buiten was gegaan, merkte ik dat ik niet alleen was.'

Ze draaide zich om naar rechts, naar een met versleten donkergroen pluche overtrokken fauteuil. Er stonden nog drie van die stoelen in de andere hoeken van de boekhandel.

'De oude heer zat met zijn hoofd gebogen over het boek dat op zijn schoot lag. Het was alsof hij las, maar ik dacht dat hij sliep. Dat zou niet zo bijzonder zijn geweest. 's Winters komen hier mensen die er in de eerste plaats op uit zijn om zich te warmen. Ze pakken een of ander boek, nemen plaats in een fauteuil en blijven daar tot sluitingstijd. De meesten lezen echt, maar er zijn er ook, vooral bejaarden, die al gauw indommelen. Dat stoort me niet, zolang ze maar niet snurken.'

Ze maakte een beweging met haar schouders alsof ze zich verontschuldigde.

'Ik liep naar de fauteuil en zei tegen hem dat we gingen sluiten, maar hij verroerde zich niet. Ik herhaalde het luider en legde mijn hand op zijn schouder, ik wilde er even aan schudden. Zijn lichaam boog alleen opzij...'

Ik knikte. 'Dat is niet leuk, ik weet het. Maar u hebt het ergste gehad.'

'Is dat zo?'

Ik keek haar vragend aan. 'Wat bedoelt u?'

'Als dit bekend wordt, zouden de klanten ons weleens kunnen gaan mijden. Een sterfgeval is niet de beste aanbeveling voor een boekhandel.'

'Waarom zou het bekend worden? Het gaat niet om een misdaad, maar om een gewoon sterfgeval, het had de arme oude heer overal kunnen overkomen. Dit gebeurt bijna dagelijks. Niemand zal er aandacht aan schenken.' Ik glimlachte en herhaalde de woorden die ik daarnet had gehoord. 'We leven in een onverschillige wereld.'

De eigenares zuchtte nog een keer.

Ik keek om me heen.

‘U hebt een mooie boekhandel. Ik had hier liever niet beroepshalve willen komen.’

‘Ik vrees dat we niet veel boeken hebben die een inspecteur van politie interesseren. We voeren vooral schone letteren.’

‘Dan voert u wat deze inspecteur van politie interesseert.’

‘O ja?’

‘Ik heb literatuurgeschiedenis gestudeerd.’

‘Maar u bent bij de politie gaan werken?’

‘Ik ben gaan werken waar werk was. Het feit dat ik thuis ben in de literatuur vormde daarbij geen beletsel. Integendeel. Het is me meermalen goed van pas gekomen.’

‘Detectiveromans? Maar dat is toch geen echte literatuur?’

‘Zou u *Schuld en boete* of *De naam van de roos* bijvoorbeeld categoriseren als lectuur?’

‘Nee, natuurlijk niet. Maar die zou ik ook niet categoriseren als detectiveromans.’

‘Toch kun je ze ook op die manier lezen.’

‘Waarschijnlijk wel. Maar laten we ons nu niet verdiepen in de ingewikkelde vraagstukken van de literatuur. Daar is het niet het juiste moment voor. Ik zou graag met u over die onderwerpen van gedachten wisselen als u bij een andere gelegenheid langskomt. Niet beroepshalve.’

‘Met genoegen.’ Ik liet mijn blik nog een keer over de hoge kasten vol boeken gaan. ‘Tot ziens, juffrouw Gavrilović.’

‘Tot ziens, inspecteur.’

2

Inspecteur Jovan Petronijević keek op van zijn krant toen ik het kantoor binnenkwam.

‘Dokter Dimitrijević heeft net voor je gebeld. In verband met een sectie die hij heeft verricht. Hij vroeg of je terug wilde bellen. Het heeft hiermee te maken, zeker?’

Hij stak me het boulevardblad toe dat hij geregeld las. Ik pakte het aan en keek naar de plaats onder aan de bladzijde die hij me aanwees. Het korte bericht droeg de kop ‘Sterfgeval in boekhandel’. Een of andere bemoeial van een journalist had het voorval toch vermeldenswaard gevonden. Waarschijnlijk vanwege de plaats waar het zich had afgespeeld. Juffrouw Gavrilović zou er niet blij mee zijn. Maar morgen was het vast allemaal al vergeten.

‘Inderdaad.’

‘Eindelijk een zaak naar jouw smaak, hè?’ zei hij met een spottende bijklank.

‘Literatuur is niet helemaal hetzelfde als een boekhandel. Zelfs als lezen niet iemands sterkste punt is, zou hij dat moeten inzien.’ Ik gaf hem de krant terug. ‘Bovendien is er geen sprake van een zaak. De oude heer is een natuurlijke dood gestorven. Ik had daar helemaal niet naartoe hoeven te gaan.’

‘Dat zou je niet zeggen, als je af moet gaan op de toon van dokter Dimitrijević.’

Ik keek hem verbaasd aan, maar hij dook zonder iets te zeggen weer in zijn krant.

Ik belde de afdeling Autopsie. Een schelle vrouwenstem zei dat ik even moest wachten. Er verstreken ruim drie minuten voordat dokter Dimitrijević zich meldde.

‘Goedendag, inspecteur. Neemt u me niet kwalijk dat u moest wachten. Het ziet ernaar uit dat de zaak niet zo eenvoudig is als ik gisteravond dacht.’

‘In welk opzicht?’

‘De oude heer is niet aan een hartaanval gestorven. Hij heette trouwens Predrag Todorović. Gepensioneerd pianoleraar. Er was niemand die we konden inlichten over zijn dood. Hij woonde alleen. Zijn drie katten niet meegerekend. Hij heeft zijn vrouw een paar jaar geleden verloren. Ze hadden geen kinderen.’

‘Waar is hij dan aan gestorven?’

Uit de telefoonhoorn kwam een poosje geen stom woord.

‘Nergens aan.’

Nu viel ik op mijn beurt even stil.

‘Wat zegt u?’

De dokter schraapte zijn keel voordat hij verder ging.

‘Ziet u, medisch gezien zijn er geen oorzaken voor de dood van de heer Todorović. Hij heeft geen infarct gehad, geen beroerte of een van de gebruikelijke aandoeningen die mensen plotseling treffen. Hij was ook verrassend gezond voor zijn leeftijd. Zelfs aanmerkelijk jongere mensen konden jaloers zijn op zijn lichamelijke gesteldheid.’

‘Maar toch is hij dood?’ Ik stakte even. ‘Is het niet?’

‘O ja, zeker. Hij is erg dood. Zelfs al was hij niet dood geweest toen we hem hier brachten, de autopsie zou hij vast niet hebben overleefd.’

Ik fronste. Ik hield niet van zijn cynische gevoel voor humor. Maar vermoedelijk was dat bij het werk dat hij deed onvermijdelijk.

‘Maar hoe verklaart u het dan?’

‘Er is geen eenvoudige verklaring.’

‘Wel een ingewikkelde? Mensen sterven toch niet zonder reden. Er moet een oorzaak zijn.’

‘Er zou een ingewikkelde verklaring te vinden zijn als je je fantasie de vrije loop liet. Maar die is zo vergezocht dat ik me geneer om die te noemen.’

‘Geneert u zich niet. Verbeeldingskracht houdt de wereld draaiende.’

Hij giechelde. ‘Ik dacht dat geld dat deed.’

‘Geld ook, natuurlijk. Laat maar horen, dus.’

‘Er bestaan bepaalde kunstmatige stoffen die de dood teweeg kunnen brengen zonder een spoor achter te laten. Onder invloed daarvan houdt een mens gewoon op met leven. Hij dooft zeggend uit, net als de heer Todorović. Op het oog zonder oorzaak. Ik ben ze in mijn praktijk nooit tegengekomen, natuurlijk, maar ik weet van het bestaan ervan uit de literatuur.’

‘Kunstmatige stoffen?’

‘Ja. Er is een zeer goed uitgerust laboratorium nodig om ze langs synthetische weg te vervaardigen. Ze kunnen beslist niet als huisvlijt gemaakt worden. Gelukkig maar.’

‘Maar waarom worden ze überhaupt vervaardigd? Wie zou er behoefte aan kunnen hebben?’

‘Tja, dat moet u aan iemand van de Binnenlandse Veiligheidsdienst vragen. Ik ben maar een gewone patholoog.’

Er verstreken weer een paar seconden in stilte.

‘De Binnenlandse Veiligheidsdienst zou zijn toevlucht nemen tot dodelijke stoffen om een gepensioneerde pianoleraar met drie katten, die naar een boekhandel is gegaan om zich een beetje te warmen, het leven te benemen?’

‘Ik zei u al dat het een vergezochte verklaring zou zijn.’

‘Zult u dat als doodsoorzaak aanvoeren in de papieren?’

‘Natuurlijk niet.’

‘Wat gaat u dan opschrijven?’

‘Wat ik zeker weet. Dat de doodsoorzaak onbekend is.’

‘En dat zal voldoende zijn?’

‘Ja. Tenzij...’

‘Tenzij?’

‘Tenzij er zich binnenkort een nieuw sterfgeval zonder oorzaak voordoet.’

